

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА

MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

**"ЖАСЫЛ ЭКОНОМИКАҒА" КӨШУ ЖАҒДАЙЫНДА
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУЫ:
ЕУРОПАЛЫҚ ОДАҚ ЕЛДЕРІНІҢ ТӘЖІРИБЕСІН ҚОЛДАНУ"
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯСЫНЫҢ
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК ТРУДОВ
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
«УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К «ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ»:
ПРИМЕНЕНИЕ ОПЫТА СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА»**

**WORKS
OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
"SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC
OF KAZAKHSTAN IN THE CONDITIONS
OF TRANSITION TO A "GREEN ECONOMY": APPLICATION OF THE EXPERIENCE
OF THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION"**

АСТАНА, 2022
ASTANA, 2022

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

**"ЖАСЫЛ ЭКОНОМИКАҒА" КӨШУ ЖАҒДАЙЫНДА
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУЫ:
ЕУРОПАЛЫҚ ОДАҚ ЕЛДЕРІНІҢ ТӘЖІРИБЕСІН ҚОЛДАНУ"**

*Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ*

СБОРНИК ТРУДОВ

Международной научно-практической конференции
**«УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К «ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ»:
ПРИМЕНЕНИЕ ОПЫТА СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА»**

WORKS

of the International scientific and practical conference
**"SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC
OF KAZAKHSTAN IN THE CONDITIONS
OF TRANSITION TO A "GREEN ECONOMY": APPLICATION OF THE EXPERIENCE
OF THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION"**

АСТАНА
28.10.2022

ӘОЖ 338 (574)
КБЖ 65.9 (5Каз)
Ж 33

Рецензенты:

Мажитов Д.М. – к.э.н., профессор НАО «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева»

Редакционная коллегия

Макыш С.Б. – д.э.н., профессор, декан экономического факультета, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, г. Астана

Stanislaw Luniewski – Генеральный директор ООО "ASTWA", профессор Университета финансов и менеджмента в Белостоке, почетный профессор ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Польша

Artur Luniewski – Член правления ООО "ASTWA" доктор философии, почетный профессор ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Польша

Майдырова А.Б. – д.э.н., профессор, заведующая кафедрой «Экономика и предпринимательство» ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, г. Астана

Насырова Г.А. – д.э.н., профессор, заведующая кафедрой «Финансы» ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, г. Астана

Сембиева Л.М. – д.э.н., профессор, заведующая кафедрой «Государственный аудит» ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, г. Астана

Бейсенова Р.Р. – д.биол.н., профессор, заведующая кафедрой " Управление и инжиниринг в области охраны окружающей среды " ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, г. Астана

Мукашева А.А. – д.ю.н., профессор кафедры "Гражданское, трудовое и экологическое право" ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, г. Астана

Муталиева Л.М. – к.э.н., ассоциированный профессор, заведующая кафедрой «Туризм» ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, г. Астана

Жагыпарова А.О. – к.э.н., ассоциированный профессор, зам.декана по научной работе экономического факультета ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, г. Астана

ISBN 978-601-337-777-3

Ж 33

«Жасыл экономикаға» көшу жағдайында Қазақстан Республикасының тұрақты дамуы: еуропалық одақ елдерінің тәжірибесін қолдану» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының еңбектер жинағы. – Астана: "Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті"КЕАҚ, 2022. – 484

Сборник трудов международной научно-практической конференции «Устойчивое развитие Республики Казахстан в условиях перехода к «зеленой экономике»: применение опыта стран европейского союза». – Астана: НАО «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева», 2022. – 484

Works of the International scientific and practical conference «Sustainable development of the Republic of Kazakhstan in the conditions of transition to a "green economy": application of the experience of the countries of the European Union». – Astana: NAO "L.N. Gumilyov Eurasian National University", 2022. – 484

ISBN 978-601-337-777-3

УДК 338 (574)
ББК 65.9 (5Каз)

© "Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті"КЕАҚ, 2022 © НАО
«Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева», 2022
© NAO "L.N. Gumilyov Eurasian National University", 2022

матеріали міжнар. наук.-практ. конф.; м. Харків, 13–14 грудня 2007 р. / редкол. Ю.П. Битяк, М.В. Шульга, І. В. Яковюк. – Х.: Право, 2008. – 12 с.

4. Қазақстан Республикасының Конституциясы. Конституция 1995 жылғы 30 тамызда қабылданған. Кіру режимі: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000_. Қол жеткізу күні: 12.10.2022.

5. Қазақстан Республикасының Экология кодексі. Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 2 қаңтардағы № 400-VI ҚРЗ Кодексі. Кіру режимі: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2100000400_. Қол жеткізу күні: 12.10.2022.

6. Қазақстан Республикасының Жер кодексі. Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 20 маусымдағы № 442 Кодексі. Кіру режимі: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K030000442_. Қол жеткізу күні: 12.10.2022;

7. Боголюбов С.А. Потенциал экологических норм Конституции России // Журнал российского права. № 5, – 2018. – 18-19 с.

БҮЛІНГЕН НЕМЕСЕ ТОЗҒАН ЖЕРЛЕРДІ ҚАЛЫПҚА КЕЛТІРУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Жусипова Б.А.

заң ғылымдарының кандидаты, доцент Л.Н. Гумилев атындағы
Еуразия ұлттық университеті, Астана қ., Қазақстан Республикасы
E-mail: bakyt-enu@yandex.kz

Қазақстан Республикасының «жасыл экономикаға» көшуі жөніндегі тұжырымдаманың нақты міндеттерін іске асырудың құралдары ретінде жердің тозуына қарсы күрес және топырақтың құнарлылығын арттыру болып табылады [1].

Қазіргі таңда экологиялық сананың өсуі, тау-кен саласының қоршаған ортаға зиянды әсерінің айқындалуы және табиғи ресурстарды ұтымсыз тұтынудың алдын алу мақсатында, саналы қоғамдық бастамалардың жүзеге асырылуы нәтижесінде, экологиялық проблемаларды шешу жолдары қарастырылып, әр түрлі шаралар тиімді қолданылуда. Соған сәйкес жаңа Қазақстан Республикасының Экологиялық Кодексі (бұдан әрі-ҚРЭК) қабылданды.

Өйткені жер ресурстарын болашақ ұрпақ үшін, ең алдымен, жер иелері мен жер пайдаланушылар аумақтардың табиғи ерекшеліктерін ескере отырып, нысаналы мақсатта жер санаттарын ұтымды және ұқыпты пайдалануды қамтамасыз етуді талап етеді.

Сондықтан жер қатынастарын мемлекеттік-құқықтық реттеу кезінде бір жағынан біздің негізгі байлығымыз-жердің болашақ ұрпағы үшін, ал екінші жағынан жер учаскелерінің меншік иелері мен жер пайдаланушылардың азаматтарының құқықтары мен мүдделерін қорғау мен сақтаудан тұратын қоғамның құқықтары мен мүдделерін ескеру қажет.

ҚРЭК-нің 229-бабы 3 тармағында «топырақ сапасының нормативтері аумақтардың табиғи ерекшеліктері және Қазақстан Республикасының жер заңнамасына сәйкес белгіленген жер санаттары ескеріле отырып әзірленеді және белгіленеді» [2].

Жер заңнамасында бүлінген жерлердің құқықтық тәртібі туралы дербес, біртекті нормалар жүйесінің бар болуы бүлінген жер түсінігі мен оның негізгі сипаттарына, заңдық табиғатына, бүлінген жерлер туралы нормалардың ұлттық құқықтық жүйедегі орнына қатысты бірқатар теориялық мәселелерді айқындауға негіз болады.

Бұл проблемаларды шартты түрде екі топқа бөлуге болады: топырақтың деградациясы және ауылшаруашылық өндірісін ұтымсыз және сарқылу нәтижесінде топырақ құнарлылығының жоғалуы (топырақтың деградациясы); топыраққа физикалық және химиялық әсерлерден туындаған жер сапасының нашарлауы (жердің бұзылуы және ластануы).

Менімоымызша, экологиялық, экономикалық және басқа да шаралар жүйесін пайдалану негізінде топырақтың құнарлылығы мен жер сапасын сақтау және арттыру мәселесін дәйекті шешу қажет екені анық.

Осыған байланысты топырақ құнарлылығын қалыпқа келтірудің теориялық, әдіснамалық және практикалық мәселелерін зерттеудің, қазіргі нарықтық жағдайда

ауылшаруашылық жерлерінің әлеуетін қалпына келтірудің және арттырудың қажеттілігі шұғыл.

Қазіргі таңдағы нормативті-құқықтық актілерде «бүлінген жер» түсінігі «жердің тозуы», «жердің ластануы, тұздануы, сорлануы», «жердің бүлінуі», «жердің эрозияға ұшырауы» секілді ұғымдармен әртүрлі тіркесте қолданылып келеді.

Жерлерді сақтап қою қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 29 қыркүйектегі №993 қаулысы «жерлердің тозуы – жердің табиғи ортаның элементі ретіндегі функциясының өзгеруіне, оның сандық және сапалық жағдайының нашарлауына, табиғи-шаруашылық мәнінің төмендеуіне әкеліп соқтыратын процестер жиынтығы» анықтама берілген [3].

Келесі ұғымды ең алдымен, жаратылыстану ғылымдары мен арнайы құқықтық әдебиеттердегі анықтамаларға жүгінер болсақ, қалпына келтіру жұмыстары жердің бастапқы жай-күйін қалпына келтірудің әртүрлі тәсілдерін қамтиды. Оларға жерді қалпына келтіру (рекультивация) және жердің жай-күйін жақсарту (мелиорация) жатады.

Оқу әдебиеттерде рекультивация -жердің құнарлылығын және басқа да пайдалы қасиеттерін қалпына келтіру және оны шаруашылық айналымға уақтылы тарту дегенді білдіреді.

Қалпына келтіру (рекультивация) жер учаскесінің ландшафты ма әлде топырақ құнарлылығының қажетті деңгейі ме қалпына келтірілетініне қарай техникалық және биологиялық болып екіге бөлінеді. Сондай-ақ ол жердің қандай мақсатта қалпына келтірілетініне қарай ауыл шаруашылығы, орман шаруашылығы және балық шаруашылығы мақсатындағы жерлерді қалпына келтіру болып ажыратылады [4].

Ең алдымен, жаратылыстану ғылымдары мен арнайы құқықтық әдебиеттердегі анықтамаларға жүгінер болсақ, қалпына келтіру жұмыстары жердің бастапқы жай-күйін қалпына келтірудің әртүрлі тәсілдерін қамтиды. Оларға жерді қалпына келтіру (рекультивация) және жердің жай-күйін жақсарту (мелиорация) жатады..

Рекультивация (лат. re-әрекеттің қайта басталуын немесе қайталануын білдіретін префикс; cultivo- өңдеймін, өңдеймін) – адам қызметінің нәтижесінде құнарлылығы айтарлықтай төмендеген жерлер мен су ресурстарын экологиялық және экономикалық қалпына келтіру жөніндегі шаралар кешені [5].

Яғни жердің құнарлылығын және басқа да пайдалы қасиеттерін қалпына келтіру және оны шаруашылық айналымға уақтылы тарту дегенді білдіреді.

Қалпына келтірудің мақсаты қоршаған орта жағдайларын жақсарту, жер мен су объектілерінің өнімділігін қалпына келтіру болып табылады.

Қалпына келтіру (рекультивация) жер учаскесінің ландшафты ма әлде топырақ құнарлылығының қажетті деңгейі ме қалпына келтірілетініне қарай техникалық және биологиялық болып екіге бөлінеді. Сондай-ақ ол жердің қандай мақсатта қалпына келтірілетініне қарай ауыл шаруашылығы, орман шаруашылығы және балық шаруашылығы мақсатындағы жерлерді қалпына келтіру болып ажыратылады.

Бүлінген жерлерді қалпына келтіру жобаларын әзірлеу бойынша нұсқаулықты бекіту туралы Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы 17 сәуірдегі № 346 бұйрығына сәйкес «Жерді қалпына келтіру белгілі бір мақсатта пайдалану үшін бүлінген жерді, оның ішінде бүлінген жердің кері әсері нәтижесінде өз құндылығын толық немесе ішінара жоғалтқан іргелес жатқан жер учаскелерін қалпына келтіруге, сондай-ақ қоршаған ортаны жақсартуға бағытталған жұмыстар кешені»[6].

«Бүлінген жерлерді қалпына келтіру жобасын келісу және беру» мемлекеттік қызметін көрсету қағидаларына сәйкес, бүлінген жерлерді қалпына келтірудің жобасын Жер қатынастары жөніндегі уәкілетті органмен жер пайдаланушы электрондық өтініш беру арқылы келісіледі [7].

Жерді қорғаудың мақсаттары өндірістің экологиялық қауіпсіз технологиялары ынталандыру және орман мелиорациялық іс шараларды жүргізу арқылы жердің тозуы мен бүлінуін, шаруашылық қызметтің басқа да қолайсыз зардаптарын болдырмау, тозған немесе

бүлінген жерді жақсарту мен қалпына келтіруді қамтамасыз ету, жерді оңтайлы пайдаланудың экологиялық нормативтерін тәжірибеге енгізу болып табылады. (ҚРЖК 139-бабы) [8].

Қалпына келтіру және мелиорациялау жұмыстарының нақты мақсаттары, технологиялық ерекшеліктері және мазмұны арнайы нормативті-құқықтық және техникалық-заңдық актілерде анықталған деп тұжырымдауға болады, дегенмен Қазақстан Республикасында Жер және Экологиялық Кодексіне нақты ұғымды беруді қажет деп санаймын.

Әдебиеттер:

1. "Қазақстан Республикасының «жасыл экономикаға» көшуі жөніндегі тұжырымдама туралы" Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 30 мамырдағы №577 Жарлығына түсіндірме // <https://adilet.zan.kz>
2. Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі. 2021 жылғы 2 қаңтардағы. // <https://adilet.zan.kz/>
3. Жерлерді сақтап қою қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 29 қыркүйектегі №993 қаулысы. // <https://adilet.zan.kz>
4. Земельное право: учебное пособие / Н.А. Алексеева, В.Н. Власенко, И.О. Краснова [и др.]. – Москва: Российский государственный университет правосудия, 2021. – 468 с. – ISBN 978-5-93916-933-2. – Текст: электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART: [сайт]. – URL: <https://www.iprbookshop.ru/117255.html> (дата обращения: 20.10.2022).
5. <https://ru.wikipedia.org/>
6. Бүлінген жерлерді қалпына келтіру жобаларын әзірлеу бойынша нұсқаулықты бекіту туралы Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің м.а. 2015 жылғы 17 сәуірдегі № 346 бұйрығы.
7. Жер қатынастары саласындағы мемлекеттік қызметтерді көрсету жөніндегі қағидаларды бекіту туралы Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2020 жылғы 1 қазандағы № 301 бұйрығы
8. Қазақстан Республикасының Жер кодексі Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 20 маусымдағы. <https://adilet.zan.kz>

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ УГОЛОВНЫЕ ПРАВОНАРУШЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Баймолдина С.М.

кандидат юридических наук, старший преподаватель
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
E-mail: baimoldinasveta@yandex.kz

В настоящее время человечество находится под угрозой экологической катастрофы, которая может нанести непоправимый вред окружающей среде. В целях наживы отдельные корпорации безжалостно эксплуатируют природные ресурсы, возобновление которых невозможно в ближайшие годы. Исчезают многие виды животных и растений, сокращается флора и фауна Земли, что приводит к дисбалансу в экосистемах. Все перечисленное способствует ухудшению качества жизни человека и росту хронических неизлечимых заболеваний. В связи с этим, вопросы, связанные с экологической безопасностью являются весьма актуальными, поскольку экологическое состояние окружающей среды вызывает неподдельную тревогу.

Результатом негативной экологической обстановки, загрязнения окружающей среды является значительное омоложение многих серьезных заболеваний, которые раньше были достаточно редкими, высокая смертность, метеозависимость людей, наблюдаются генетические мутации среди растений, животных и людей.

Большой вклад в развитие юридической науки и практики внесли российские и отечественные ученые. Различные аспекты и проблемы экологических правонарушений стали объектом исследования в работах В.Н. Баландюка, М.М. Бринчука, И.Ш. Борчашвили, М.И.